

Ünver Günay, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması¹

Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinde ilk din sosyolojisi doçent ve profesörü olma şerefine sahip ve Türk din sosyolojisinin duayenlerinden olan Ünver Günay, lisans eğitimini "laik, sosyal ve hukuk devleti" şeklinde tanımlanan Türkiye'nin bu özelliğini en iyi yansıtan üniversitelerinden olan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamlamış, oradan mezun olduktan sonra ise Türkiye'nin laiklik konusunda örnek aldığı Fransa'da doktora eğitimini tamamlamıştır. Ünver Günay'ın buralarda eğitim alması ilahiyat camiasında milliyetçilik, laiklik ve modernlik gibi anlayış ve kavramların üzerinde görüldüğü kişilerden olmasına vesile olmuştur (Kirman, 2018, 14; Coşkun, 2018, 7).

Bodur'a göre Günay, sosyolojik anlayışı ve derin dini bilgisiyle Türk Din Sosyolojisinin oluşmasında önemli katkıları olmakla birlikte sosyoloji araştırmalarını Türk toplumu üzerinde inşa eden ve sosyal hayatın dini yüzleri ile ilgili incelemeler yapan bir sosyologdur. Yöntem konusunda oldukça yetkin bir isim olan Günay, Fransa'da doktora eğitimi almış olmasından ötürü araştırmalarında genellikle nicel metodolojiyi kullanırken, aynı zamanda hem nitel hem de nicel yöntemleri birlikte kullanmaktadır. Araştırmış olduğu temel konulardan en önemlileri, tasavvuf ile ilgili mistik oluşum ve sosyolojik tahlillerin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasındaki rolünü dini tipolojide değerlendirmesidir (Bodur, 2009, 1-19). Ünver Günay'ın sosyal bilimsel metodolojik anlamda objektiflik ve tarafsızlık ilkesini benimsemesi, tüm ideolojik davranış ve tutumlardan uzak kaldığının bir göstergesidir (Bodur, 2009, 1-19; Kirman, 2018, 15).

Bu çalışmanın odak noktası, Türk Din Sosyologları arasında duayen kabul edilen Ünver Günay'ın hayatı ve din sosyolojisine olan katkılarıdır. Bu çerçevede amaç, Ünver Günay'ın kendisi hakkında yapılan araştırmaları, din sosyolojisindeki rolünü, eserlerini ve Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması konulu çalışmalarını incelemektir.

Ünver Günay'ın Sosyo-Biyografisi

Türk din sosyoloğu Ünver Günay, Bilecik'in Söğüt ilçesinin Küre köyünde 1942 yılında doğmuştur. 1954 yılında ilk öğrenimini köyünde, 1957 yılında Söğüt Ortaokulu'nda ve 1960'ta Bilecik Ertuğrul Gazi Lisesi'nde tamamlamıştır.

¹ Cennet Feyza Cömert, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Ana Bilim Dalı
feyzacmrt@gmail.com | ORCID: 0000-0002-9627-342X

1960-64 yıllarında ise Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde üniversite eğitimini tamamlamıştır. Lisans eğitimi boyunca Irak Kültür Merkezinde Arapça dersleri, Fransız Kültür Merkezinde de Fransızca dersleri olarak Fransızca ve Arapçasını geliştirmeye çalışmıştır. İlahiyat fakültesinde Prof. Dr. Tayyip Okiç, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. Talat Koçyiğit, Ord. Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken, Prof. Dr. Osman Haluk Karamağaralı, Prof. Dr. Mehmet Taplamacıoğlu, Prof. Dr. M. Sait Hatipoğlu, Prof. Dr. Neda Armaner, Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Prof. Dr. Suut Kemal Yetkin gibi hocalardan ders almıştır. Ünver Günay'ın uzun bir süre asistanlığını yapan Doç. Dr. İsmail Güllü, "Onun sosyoloji ve din sosyolojisine olan ilgisinin yoğunlaşmasında etkili olan ismin "Ord. Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken" olduğunu söylemiştir. Mezun olduktan sonra Diyanet İşleri Başkanlığı'nda stajyer memur olmuş, askerlikten sonra da iki buçuk yıl Çankırı'nın Çerkeş ilçesinde müftülük yapmıştır. Müftülük görevi esnasında Çerkeş Ortaokulunda Fransızca ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine girmiştir. 1969 yılında Fransa Sarbonne Üniversitesinde Dinler tarihi alanında doktora yapmak için gönderilmiş ve yüksek lisansı yapmadan doğrudan doktora yapmaya başlamıştır. Günay'ın doktora çalışması danışmanı olan Cezayirli antropolog ve sosyolog Jacques Berque, Cezayir ve Fas tarihi ve sosyolojisi konularında uzmandır. Kendisi Berque'nin tavsiyesi üzerine monografi türünde bir köy çalışması olan "Küre Köyünde Dini ve Sosyal Hayat" isimli tezi ile kendi köyü hakkında saha çalışması yapmıştır. Bu çalışmasını Mehmet Said Hatipoğlu, Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken ve Şerif Mardin'de görmüş ve çok beğendiklerini söylemişlerdir. Fakat bu çalışması hala Türkçeye çevrilmemiştir. 1974'te doktorayı bitirerek Türkiye'ye döndükten sonra Erzurum Atatürk Üniversitesinde Din Sosyolojisi bölümünde Dr. Asistan olarak görev almıştır. 1982 yılında Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat isimli çalışması ile "doçent" unvanını almıştır. 1985 yılında da profesör unvanını alarak Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde göreve başlamış ve 1987-94 yıllarında burada dekanlık görevini yaparak 1985 yılında emekli olmuş ve 2009 yılına kadar Din Sosyolojisi Bölüm Başkanlığını sürdürmüştür. Günay'ın kendi ifadesiyle, Fransız sosyolojisinde Gabriel Le Bras ve Emile Durkheim'ın yanı sıra, Alman anlayıcı formel sosyoloji ve ideal tipler alanında Max Weber ve Joachim Wach'ın çizgisinde olan eklektik bir sosyoloji anlayışına sahip olduğu söylenebilir. Hocası Hilmi Ziya Ülken başta olmak üzere Türk sosyolog ve düşünürlerin yaklaşım ve kavramlarının da Günay'ın düşünce yapısına etki ettikleri söylenebilir (Güllü, 2018, 26-27; Bodur, 2009, 3).

Kendisiyle İlgili Yapılan Çalışmalar

Ünver Günay ve sosyolojisiyle ilgili yapılan iki tane yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bunlardan birisi 2019 yılında Metin Topaloğlu tarafından yazılan “Ünver Günay’ın Türk Din Sosyolojisine Katkıları” isimli tezidir. Topaloğlu bu tezinde Ünver Günay’ın hayatı, tezleri, kitapları, makaleleri, çevirileri, kongre ve sempozyum bildirileri, yönetmiş olduğu lisansüstü tezlerini ve Ünver Günay’ın din sosyolojisinin temel kavramları başlığı altında din tanımı, dindarlık, dini gruplar, sosyal değişme ve din, Türk kültüründe ziyaret yerleri, Türk dünyası dini önderleri tipolojisi, Ziya Gökalp, Türkler ve İslamiyet, laiklik konularını ele aldığı görülmektedir. İdris Akdemir tarafından yazılan diğer yüksek lisans tezinin ismi ise, “Ünver Günay’ın Sosyolojisinde Dini Gruplar”dır. Akdemir bu tezinde, “Ünver Günay’ın Sosyolojisinde Dini Gruplar” başlığı altında Günay’ın sosyolojisinde din kavramı, sosyal ve dini grupların genel özellikleri, dini grup tipolojileri ve yeni dini grup ve cemaatler konusunu çalıştığı görülmektedir.

Ünver Günay hakkında yazılan akademik makaleler arasında, 2009 yılında Hüsnü Ezber Bodur tarafından yazılan "Ünver Günay ve Türk Din Sosyolojisi" ile 2018 yılında Özcan Güngör baş editörlüğündeki “Journal of Turkish Studies” isimli dergide Abdulvahap Taştan tarafından kaleme alınan “Bir Din Sosyoloğunun Portresi, Prof. Dr. Ünver Günay”, Ali Coşkun tarafından yazılan “Örnek Bilim Adamı Hocam Prof. Dr. Ünver Günay ve 'Din Sosyolojisi'”, Mehmet Ali Kirman tarafından yazılan “Prof. Dr. Ünver Günay ve Genç Din Sosyologlarına Yaklaşımı”, Adem Efe tarafından yazılan “Türkiye'nin İlk Din Sosyolojisi Doktorlarından Ünver Günay'ın Bir 'Sunuş' Yazısı Ve Mehmet Râmi Ayas Üzerine”, ve İsmail Güllü tarafından kaleme alınan “Prof. Dr. Ünver Günay'ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Sosyolojisindeki Yeri” başlıklı makaleler bulunmaktadır.

İslamiyet ve Türkler

İslamiyet, 7. yüzyılın başlarında Arabistan yarımadasında ortaya çıkmasından kısa bir müddet sonrasında Türkler İslam ile tanışarak yavaş yavaş İslam dinini kabul etmeye başlamışlardır. Fakat bu süreçteki geçişler büyük kitleler halinde değil de parça parça olmuştur. Türklerin İslam dinini kitleler halinde kabul etmeleri 10. yüzyıla doğru gerçekleşmeye başlamıştır. Bu şekilde bile Türklerin büyük bir çoğunluğu İslam dışı kalmışlardır. Türklerin İslam’ı kabul etmeleri özellikle 8-16. yüzyıllar arasında yoğunluk kazanarak çoğunluğu bu dönemde İslam’a girmiştir. Fakat 18-19. yüzyıllarda bile Müslümanlığı kabul eden büyük Türk toplulukları ile karşılaşmaktadır (Günay, 2018, 515-544; Günay ve Güngör, 2015, 227).

Türkler geçmişlerinde Hristiyanlık, Budizm gibi farklı inanışlar ve dinleri benimsemişlerdir. Bunları benimsemelerindeki en önemli etken misyoner bir karaktere sahip olmalarıdır. Fakat İslam dini bu dinler gibi misyoner bir teşkilat ve karaktere sahip değildir (Günay - Güngör, 2015, 235).

Günay, Türklerin İslam'ı kabul etmesinde en önemli etkinin İslam'ın cihanşümul bir özelliğe sahip olmasından kaynaklı olduğunu belirtmektedir. Ek olarak, Türklerin geleneksel dinleriyle İslam'ın benzer yönlerinin etkili olduğunu öne sürmektedir. Bununla birlikte Türklerdeki cihan hakimiyeti mefkuresi ve savaşçı karakterlerinin İslam'daki cihat anlayışına benzemesinden dolayı Türklerin İslam'ı daha kolay kabul etmiş olabileceklerini vurgulamaktadır (Günay - Güngör, 2015, 235).

Ünver Günay, Türklerin Araplar ile ilişkilerinin İslam'ın ortaya çıkışından çok daha uzun seneler öncesine dayandığını, bu ilişkilerin savaş, evlilik ve ticaret gibi nedenler ile olduğunu açıklamaktadır. Bununla birlikte Günay Belazuri'nin Ensabu'l Eşraf isimli eserine atıfla ilk kadın şehit olarak bilinen Sümeyye'nin aslen Türk olabileceğini iddia etmektedir (Günay, 2018, 515-544).

Türklerin İslam dinini benimsemelerinin bazı sonuçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bir toplumun dinini değiştirmesi o toplumun kültürünü, hayatını ve tarihini de etkiler. Bu, Türkler için de geçerli olsa da Türkler geleneklerini kısmi olarak sürdürmeye ve muhafaza etmeyi başarmışlardır.
- Günay, Türklerin Müslüman olduktan sonra gelenekleri, efsaneleri, tarihleri kısacası kültürlerini İslami çerçeveye uyarlayarak düzenlediklerini belirtir.
- Günay, Türklerin savaşçı karakterleriyle İslam'daki cihat anlayışının birbiriyle bağdaştığını öne sürerek İslamiyet'in Türklerin Millî dini haline geldiğini söylemektedir (Topaloğlu, 2019, 80).

Anadolu'da İslamiyet, Anadolu'nun Türkler Tarafından Fethi, Türkleştirilmesi ve İslamlaşması

1071 yılında Büyük Selçuklu Devleti'nin hükümdarı Alparslan'ın Malazgirt Savaşını kazanmasıyla Anadolu'nun kapısı Türklere açılmıştır. Daha önceden Büyük Selçuklu Devleti Türk boylarını sürekli olarak Anadolu'ya yönlertme politikasını izlemiştir. Fakat Anadolu'ya doğru olan asıl Türk göçü Oğuz Türklerine ait olup 1071 yılından sonra başlamıştır. Böylece Anadolu'nun Türkleşme süreci tedrici olarak başlamıştır (Günay - Güngör, 2015, 378). Anadolu'nun manevi ve efsanevi fetih hareketleri ise 7. yüzyılda Hz. Hamza ve Hz. Ali ile başlamaktadır. Buna daha sonraları 8. yüzyılda yaşamış olan Battal Gazi de eklenmektedir. Anadolu'nun fethinde öncülük eden efsanevi figürlere, tarihi gerçeklerin ötesinde olağanüstü olaylar yüklenmiştir. Bu kişilere böylece insanüstü niteliklerle donatılmış mitolojik ve devasa tasvirler eklenmiş, bu

nedenle Anadolu'nun fethinde fatih kahramanları olarak efsaneleşmişlerdir. Böylece Anadolu'nun asıl fatihleri olan Süleyman Şah ve Alparslan gibi kahramanlar unutulmuştur. Asıl kahramanların yerini kayaları oynatarak onların üzerinde ayak izlerini bırakan, ejderhayı perişan eden, orduları tek başına bozguna uğratan efsanevi kahramanlar almıştır. Bu şekilde din, Anadolu'nun fethedilmesine mitolojik yönden damgasını kesin olarak vurarak bu olayı İslamlaştırmakta ve yüzyılların ötesine taşımaktadır. Zamanla bu efsanevi kahramanların içine evliya, eren ve şehitler eklenmektedir. Böylece “Türk Halk Dindarlığı” dediğimiz dini yaşayış formu oluşarak Müslüman Türk Kültürü bunların üzerinde temellenmeye başlamıştır (Günay - Güngör, 2015, 34).

Türklerin Anadolu'ya geldikleri dönem de Anadolu Hristiyanların oluşturmuş olduğu farklı mezhep ve kavimlerden oluşmaktaydı. O dönem Anadolu'ya hâkim olan Bizans ise en başından itibaren farklı Hristiyan kiliselerinin varlığını kabul edememiş, özellikle de doğu kiliselerini asimile etme çalışmaları yaparak onlara karşı sert yöntemler kullandığı görülmektedir. Bizans'ın bu tarz politikalarından dolayı da halk Bizanslılara ve Ortodoks kiliselerine karşı olumsuz bir tavır içerisinde olduğu görülmektedir. Bunlardan dolayı Anadolu'nun Müslüman Türkler tarafınca fethedilmesi Hristiyan halk tarafından olumsuzluk oluşturmamakla birlikte bu fetihleri Bizans'ı cezalandırma olarak yorumlamışlardır. Hatta bazı Bizanslılar Türklerden diğer Bizanslılara karşı yardım isteyerek fetihleri kolaylaştırmak için çaba sarfetmişlerdir. Alparslan ve Melikşah döneminde Türklerin hoşgörü ve adaleti Anadolu'nun fethinde birçok kale ve şehrin kendiliğinden teslim olmasına öncülük etmiştir (Günay - Güngör, 2015, 378-379).

Mecburi olarak iskân ve tehcir edilen Hristiyan halka istediklerinde kendi vatanlarına dönme hakkı tanınmasına rağmen yerlerinden memnun olmalarından dolayı yanaşmadıkları, hatta Bizans yönetiminden kaçan birçok Hristiyan köylünün Türk yönetimlerin olduğu yerlere yerleştikleri sık olarak görülmüştür. Bizans yönetiminde olan Anadolu'da feodal arazi aristokrasisinin hâkim olmasından dolayı halkın geneli toprak esiri “serf köylü” ya da topraksızdılar. Anadolu Selçuklu Devleti miri toprak sistemini uygulayarak idari muhtariyetle beraber siyasi hakimiyeti parçalayabilecek geniş iktalara izin vermemişlerdir. Anadolu Selçuklu Devleti bu şekilde Bizans'ın toprak esiri köylülerine geçinebilecekleri kadar toprak vermiş ve hürriyetlerine kavuşturarak topraksız kimseyi bırakmamışlardır. Bu şekilde Anadolu Selçukluları üretimi artırarak göçebelere iskan politikasını uygulamıştır. Bu

sayede yalnızca Müslüman olan Türkleri değil gayri Müslimlerin de övgü ve beğenilerini kazanmışlardır (Günay - Güngör, 2015, 380-381).

Selçuklular Osmanlılarda devşirmeye dönüşecek olan ve yeniçeriliğin temelini oluşturan Hristiyan çocukların ailelerden alınarak yetiştirilmesi olan İğdiş teşkilatını kurmuşlardır. Fakat tarihçiler bunun Anadolu'nun İslamlaşmasındaki etkisinin abartılmaması gerektiğini ifade etmekte ve aslında Selçukluların Anadolu'yu İslamlaştırma politikası olduğuna karşı çıkmaktadır. Tam tersine Selçuklunun saygılı ve hoşgörülü yönetim ve tutumlarının gayri müslim halkı kabule yönelttiği görülmektedir. Bu dönemde dinler arası yapılan evlilikler de Müslüman Türklerin lehine olmuş ve nerdeyse her toplumsal tabakadan halkın Hristiyan kadınlarla evlendikleri görülmüştür. Selçuklular elinde bulunan kasaba ve şehirlere kervansaray, medrese, hastane, cami ve medrese inşa etmekle beraber İslam'a yeni giren kişiler için vakıf gelirlerinden² İslam'a kalplerinin ısınması için teşvik çalışmaları yapmışlardır. Ama bu şekilde de İslam'ı kabul edenler çok fazla değildir (Günay - Güngör, 2015, 382).

Anadolu'daki medreseler gelişip kendi ihtiyaçlarını karşılayabilene kadar ulema, kadı ve din adamı ihtiyacı öncelikle Horasan ve İran'dan olmakla birlikte diğer İslam ülkeleri tarafınca karşılanmıştır. Tarikat ve tasavvuf alanındaki şeyhlerin büyük bir çoğunluğu da oralardan gelmiştir. Bu da Anadolu'da oluşmaya başlayan Müslüman Türk yaşamında derin sonuç ve etkiler oluşturmuştur. Bundan dolayı ilk başlarda adet ve geleneksel inançlarına sıkıca bağlı ve hoşgörünün temel alındığı Anadolu'daki Türk Müslümanlığında din hayatı giderek genellikle şehirlerde İran Müslümanlığı biçimine bürünmeye başlamış ve Sufiliğin hakim olduğu bir çizgi ile gelişmeye başladığı bir forma yönelerek Sünni tasavvuf, fıkıh ve kelamın ağırlık kazandığı medrese usulü başka bir üçüncü formun zamanla şekillenmesine imkan vermiştir (Günay - Güngör, 2015, 286). Anadolu'daki şehirlerde kendisini güçlü bir şekilde hissettiren İran etkisi ve Anadolu'nun Horasan ile bağlantısından dolayı yalnızca medrese anlayışına dayalı olan bir Müslümanlığın aksine Şiiilik anlayışındaki İslamiyet'in de Anadolu'ya geldiği bilinmektedir (Günay - Güngör, 2015, 387). Aslında göçebe olan Türklerin en başından beri eski gelenek ve inançlarıyla benzerlik gösteren aşırı Şii akımlara kolay bir şekilde meylettği görülmektedir (Günay - Güngör, 2015, 391).

Göçebe Türkmenlerin önemli bir çoğunluğu ehlibeyt sevgisini merkeze alan Aleviliğe yöneldiler. Fakat onların meylettikleri Alevilik İran Şiiliğinde büyük oranda farklılık göstermektedir. Alevilikte var olan birçok düşüncenin aynı

² Türk toplumunda vakfın doğuşunun sosyolojik boyutları için bk. Güngör, 2010.

yoğunluk ve şiddette olmasa da Anadolu'da var olan Sünni Müslüman Türk dindarlığında da görmektediriz. Osmanlı döneminde Yıldırım Beyazıt'tan itibaren Peygamber soyundan gelenlere vermiş oldukları değeri Nakibul Eşraf kurumunu oluşturarak ehlibeyte olan sevginin kurumsallaştığı ve Şerif ve Seyidliğin imtiyaz ve şeref meselesi olduğu görülmektedir (Günay - Güngör, 2015, 391-392; Güngör, 2014; 2021; Güngör-Aksoy, 2012).

Eğitim dilinin öncelikle Arapça olmasından dolayı Anadolu'daki Türk din hayatında zaman içerisinde İran etkisi azalarak Arap etkisinin arttığı görülmektedir. Bu durum 20. yy.'da Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar da sürmüştür. Hatta bu durum Cumhuriyet döneminde bile Arap etkisi kendi dönemlerindeki sorunlardan hareket ile asıl olarak gördüğümüz dini kaynakların belirli dönemlerde ve genel olarak Arapça kaleme alınması ve Türkiye içerisinde bunu aşabilecek bilimsel kafaların yetişememesinden dolayı devam etmektedir (Günay - Güngör, 2015, 390).

Türklerin Anadolu'ya gelişi, onların karşılaştığı kültürel, sosyal ve dini çeşitlilikle, özellikle Hristiyanlar gibi farklı dinlere inanan kişilerle karşılıklı saygılı ve olumlu ilişkiler geliştirmelerini teşvik etmiş, bu süreçte ortak bir dini folklor ve kültürün oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu, yalnızca Müslüman Türkleri değil, diğer dini inançlara sahip kişileri de içeren hoşgörü atmosferi sayesinde gerçekleşmiştir. Ortaklaşa oluşturdukları bu kültürü Hristiyan ve Müslümanların Anadolu içerisindeki kutsal yerleri ziyaret ederken dikkat edilen adap ve usulünde canlı olarak görülebilmektedir. 12. yüzyıldan itibaren Aksaray'ın Obruk ilçesinde bazı heykeller ve mumyalanmış iskeletler her iki dinin inananları tarafından kutsal kabul edilmektedir. İlginç olan başka bir durum ise kendisine kerametler atfedilen ve meşhur olan bazı camilerin Hristiyanlar tarafından; bazı kilise ve manastırların da Müslümanlar tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir. Bunun gibi dinler arasındaki etkileşimler, dinler arası evliliklere kadar uzanmış, hatta özellikle Malatya'da nadir de olsa Müslüman kadınların Hristiyan erkeklerle evlendikleri de görülmüştür (Günay - Güngör, 2015, 392-393).

Tarikatlar ve tasavvuf tüm Müslüman Türklerin dini yaşayışında önemli bir yere sahiptir. Köprülü ve Gökalep bu geleneğin temelini eski Türk dininde ve oradaki sırrî din sisteminde gördüğünü belirtmektedirler. Yani eski Türk dininde olan akli dindarlığın fıkıh ve medrese Müslümanlığında, sırrî dindarlığın ise sufizm şeklinde devam ettiği görülmektedir. Kısacası tasavvuf, Müslüman Türk dindarlığında tüm şekliyle kaynaşmayı başarmıştır. Tasavvufun Türkler arasında nasıl yaygınlaştığı, dervişleri eski ozan ve kamlarıyla nasıl özdeşlendikleri ve Ahmet Yesevi'nin Türk dünyasına olan

etkileri bilinmektedir. İlk göçlerle, Moğol tehlikesiyle Buhara'dan, Türkistan'dan, İran'dan, Irak'tan, Endülüs ve Kuzey Afrika'dan Anadolu'ya derviş ve mutasavvıflar gelmiştir. Bunlardan bazıları şehirlerde kalmış ama önemli bir çoğunluğu uç noktalara giderek Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında “Kolonizatör Türk Dervişleri” olarak faaliyet göstermişler ve fetih ve ateşli gaza ruhunu canlı tutan alperenler, alpler, derviş ve gaziler Anadolu'nun Müslüman bir Türk yurdu haline gelmesinde birinci derecede rol oynamışlardır (Günay - Güngör, 2015, 395).

13. yy. Anadolu içi siyasi, kültürel ve sosyal anlamda önemli bir dönem olduğu gibi dini açıdan da büyük bir öneme sahiptir. Mevlâna gibi önemli Sufiler bu zamanda yetişmiş olduğu gibi Mevlevilik, Bektaşilik ve Babailik gibi çeşitli tarikatlar da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Moğol istilası ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin de yıkılmaya yüz tuttuğu bu dönemde Anadolu'nun dört bir tarafında bir ağ gibi bu tarikatlar teşkilatlanmışlardır (Günay - Güngör, 2015, 400).

Günay Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında sufi teşkilatların oynamış oldukları rollere işaret etmekle birlikte Türk kültür ve geleneğinde tarikat şeklindeki yapıların oluşturmuş oldukları şebekeleşmenin sosyal doku üzerindeki etkilerini vurgulamıştır (Günay, 2002, 143). Türkiye özelinde İslam'ın İran veya Arapların İslam anlayışından büyük oranda farklı olduğu, bunun sebebinin de Türkiye'deki İslam inancının diğer İslam coğrafyalarına göre daha fazla tasavvufi anlayış içerisinde meydana gelen tarikatların etrafında şekillenmesi gösterilebilir (Bodur, 2009, 15).

Ünver Günay ve Din Sosyolojisindeki Yeri

Din felsefecisi Prof. Dr. Mehmet Aydın, Ünver Günay hakkında “Gökalp, Taplamacıoğlu ve Ülken çizgisinde Günay dördüncü, ama onları ilahiyatçı olarak kabul etmezsek Günay birinci kuşakta din sosyoloğu sayılmalıdır.” ifadesini kullanmıştır (Coşkun, 2018, 7-8).

Ünver Günay'ın Türk Din Sosyolojisinde önemli olmasının temelinde Türk kültür geleneğinde iyi bir din eğitimi almış olması ve Fransa'nın saygın üniversitelerinden olan Sorbon'da sosyal bilimler alanında kendini yetiştirerek edinmiş olduğu sosyolojik mefhumu Türk toplumsal hayatının içerisinde çok iyi bir şekilde kullanabilmesidir. Ünver Günay her şeyden önce tamamıyla Türklerin dini karakterli sosyal hayatlarıyla yoğunlaşmış olduğu bilimsel çalışmalarını Batı kaynaklı yaklaşım, yöntem ve kavramları seçici ve eleştirel olacak bir biçimde kullanarak yürütme yeteneğine sahip olan bir bilim insanıdır (Bodur, 2009, 3).

Ünver Günay'ın sosyoloji alanındaki görüşlerinin gelişmesinde, Türk toplumunu sosyolojiyle ilk kez tanıştıran ve Le Play okulundan olan Prens Sabahaddin'in monografik yöntemle dayalı olan sosyolojik bilgi üretme yöntemi; Türk milliyetçiliğinin teorisyeni, ahlakçı özellikleri ön plana çıkaran, Durkheim sosyolojisini Türk toplumuna kazandıran, solidarist-korporatist Türk fikir adamı ve sosyoloğu Ziya Gökalp; 1933 yılında Türkiye'ye Almanya Nazi yönetiminden kaçıp gelen İstanbul Üniversitesinin farklı fakültelerinde çalışan, Weber sosyolojisi gibi tarih ve kültür temelli Alman fikir geleneğini öğrencilere aktararak Türk sosyolojisinin gelişmesinde dolaylı yoldan etkisi olan Alman akademisyenlerin katkıları olmuştur (Bodur, 2009, 6-7).

Ünver Günay'ı özgün kılan özelliği Batılı teorileri aynı şekilde aktararak bunları Türk toplumunda test eden bir bilim insanı olmayı tercih etmektense genel olarak kendi yaşamış olduğu toplumdaki dini tutumlu sosyal olayları incelemeyi kendisine ilke edinmiş bir bilim insanı olarak uygun metodoloji ve teorik yaklaşımı oluşturabilme yeteneğidir (Bodur, 2009, 8).

Günay, 14 kitap, 64 akademik makale ve bildiriyle birlikte 43 yüksek lisans, 18 de doktora tezine danışmanlık yapmıştır (Akdemir, 2020, 7). Günay'ın, Din Sosyolojisi alanı dışında Din Psikolojisi, Dinler Tarihi ve Din Eğitim gibi yakın alanlarda da eserler vermiş olduğu görülmektedir. Metodolojik ve epistemolojik anlamda disiplinler arası iyi bir bilgiye sahip olmanın iyi bir din sosyoloğu olma yolunda önemli olduğunu sürekli olarak vurgulamıştır. Eserlerinde felsefi ve tarihsel temeli olan konulara değinmekle beraber Türkiye'ye özgü ve güncel meselelerde de çalışmalar yapmıştır (Güllü, 2018, 17-18). Günay çalışmalarında teorik çalışmalardan daha çok deneysel çalışmalara ağırlık veren, tahlilleri güçlü ve akılcı olan bir din sosyoloğudur (Efe, 2018, 21).

Günay'ın Türk din sosyolojisine katkılarında en başta metodolojik bakışı gelir. İslam ve Türk toplumları için nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanılmasını önermiştir. Türk din sosyolojisinde ziyaret olgusuna hem evrensel hem de yerel manada yapmış olduğu çalışmalarla katkı sağlamış, toplum ve din ilişkisini incelemiş olduğu çalışmalarıyla da hem yerel hem de dünyada insan ile din ilişkilerini, küreselleşme, sosyal bütünleşme ve sosyal değişme gibi farklı açılardan inceleyerek Türk din sosyolojisine yeni bakış açıları kazandırmıştır³. Tüm bunlara ek olarak çeviri makale ve kitaplarıyla hem bilim insanları ve öğrencilerine hem de din sosyolojisi alanına çeşitli din adamları ve sosyologların fikirlerini sunmuştur (Topaloğlu, 2019, 90).

³ Küreselleşmenin din sosyolojisi bağlamında anlaşılması ve kavramın Türkiye uzanımlarına dair bk. Güngör - Tokur, 2018.

Ünver Günay'ın yazmış olduğu Din Sosyolojisi kitabı, bir el kitabı olma özelliğine sahip olmakla birlikte entelektüel çevrelerin temeldeki bakış açısı boşluğunu ve eksikliğini gidermede önemli bir eser olarak gözükmekte ve bilimsel alanlarda da din ile alakalı olan durumların “dinamik bir bilimsel perspektiften hareket ile deneysel sosyolojik bir yaklaşım zihniyeti”yle ele alınmasına katkıda bulunmaktadır (Coşkun, 2018, 9).

Sonuç

Ünver Günay, din sosyoloji alanının ilklerinden olmakla birlikte birçok esere imza atan önemli bir Türk Din Sosyoloğudur. Kendisini hem yurtdışında hem de yurtiçinde çeşitli alanlarda geliştirerek alana fazlasıyla katkısı olan bu din sosyoloğu hakkında araştırma boyunca çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye’de bu alanın duayenlerinden olmasından ve alana katkılarının dolayı kendisi için yapılan çalışmaların daha da artması gerekmektedir.

Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslamlaşması konusunda Günay genel olarak İslam dini ile Türklerin eski geleneklerinin, inanışlarının ve karakteristik özelliklerinin birbiriyle uyuşmasıyla İslam’ı daha fazla benimsedikleri üzerinde durmaktadır. Türklerin geçmişten beri çoğulcu bir kültüre sahip olmalarından dolayı da Anadolu’da gayri müslim halka daha hoşgörölü yaklaştığı ve bu hoşgörülerinden etkilenen halkın İslam’ı ve Türkleri kendi halklarından daha çok benimsemelerine sebep olduğunu anlatmıştır.

Ünver Günay’ın Eserleri

Tezleri

- (1974) La Vie sociale et religieuse à Küre (Doctoral dissertation) Université de ParisSorbonne, Paris, France. 12 (1982).
- Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat (Doçentlik Çalışması). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye.

Kitapları

- Din Sosyolojisi Dersleri, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1991 ve 1993.
- Eğitim Sosyolojisi Dersleri, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1992 ve 1995.
- Laiklik, Din ve Türkiye, (Harun Güngör ve A. V. Ecer ile birlikte), Adım Yay., Ankara 1997 (VI+178 sayfa).
- Toplumsal Değişme, Tasavvuf, Tarikatlar ve Türkiye, (A. Vehbi Ecer ile birlikte), Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1999.
- Erzurum ve Çevresinde Dînî Hayat, Erzurum Kitaplığı, İstanbul 1999 (293 sayfa).
- Ziyâret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması, Kayseri Örneği, (Harun Güngör vd. ile birlikte), Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 2001.
- Din Sosyolojisi, İnsan Yayınları, İstanbul 2018 (608 sayfa).

- Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dînî Târîhi, Harun Güngör ile birlikte, Rağbet Yayınları, Ankara 2015.
- Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi, Dr. Celaleddin Çelik ile birlikte, Adana, Karahan Kitabevi. 2006.
- Türk Kimliğini Yeniden İnşası Bağlamında Ziya Gökalp, Prof. Dr. Celaleddin Çelik ile birlikte, İstanbul, Kesit Yayınları. 2010.
- İlkokullar İçin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı, Prof. Dr. Kerim Yavuz ile birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1982.

Telif Makaleleri

- (1978) “Zenci Afrika’da İslamiyet’in Yayılışının Belli Başlı Safhaları”, İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi Tayyib Okiç Armağanı, Ankara, 147-157.
- (1980) “Zenci Afrika’da İslâmiyet’in Yayılışının Temel Etkenleri”, İslami İlimler Fakültesi Dergisi 4, Ankara, 105-118.
- (1982) “Din ve Toplumsal Farklılaşma”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 5, 71-86.
- (1982) Kitap Tanıtma ve Tenkidi- “Jean Paul Charnay, Sociologie Religieuse De L’İslam”, Paris, 1977, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 5, 245-251.
- (1986) “İktisadî Ahlâk ve Din”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7, 109-128. (1986) “İslâm Dünyasında Bir Din Sosyolojisi Öncüsü, İbn Haldun (1332-1406)”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı 6, 63-104.
- (1986) “Modern Sanayi Toplumlarında Din-I”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 3, 41-88.
- (1987) “Modern Sanayi Toplumlarında Din- II”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 4, 29-58.
- (1988) “Gabriel Le Bras’a Göre Din Sosyolojisinin Araştırma Alanları ve Yöntemleri” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2, 10-29.
- (1989) “Din ve Sosyal Bütünleşme”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6, 1-14.
- (1989) “Ziya Gökalp ve Din Sosyolojisi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3, 223-236.
- (1989) “Religion et Jeunesse Dans La Turquie Moderne”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6, 15-24.
- (1990) “Tendance de Tolérance Religieuse Dans La Culture Turque”, Religions, Cultures and Tolerance-Past and Present, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı 7, 1-18.
- (1992) “Ziya Gökalp’in Sosyolojisi”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8, 37-49.
- (1996) “Anadolu’nun Dinî Tarihinde Çoğulculuk ve Hoşgörü”, ERDEM, Türklerde Hoşgörü Özel Sayısı- I, C. 8, 22, 189-220.
- (1997) “Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Din”. İslâm’ın Bugünkü Meseleleri, Türk Yurdu, Ağustos-1997, 131-147.

- (1998) “Türk Toplumunu, Değişim, Din, Kültür ve Medeniyet”, Türk Yurdu, MartNisan, C. 18, 127-128, 16-21.
- (1998) “Dinî ve Sosyal Bir Kurum Olarak Ahilik”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 10, 69-77
- (1998) “Türklerin Dinî Kültüründe Çoğulculuk ve Hoşgörü”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 10, 49-68.
- (1998) “Histoire Religieuse Des Turcs Depuis Les Origines Jusqu’à Nos Jours”, Türk Din Tarihi, İstanbul, Laçın Yay., 485-496.
- (1999) “Dinin Bireysel ve Toplumsal Boyutu”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 39-2, 91-119.
- (1999) “Ulus-devlet, Din ve Küreselleşme”, Türk Yurdu, Mart-Mayıs 1999, C. 19, Sa. 139-141, 399-405
- (2001) “Toplumsal Değişme ve İslamiyet”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/1, 9-46. (2001) “Birey Toplum Dikotomisinin Dinî Tecrübe Alanındaki Yansımaları, Dinin Bireysel ve Toplumsal Boyutu”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 11, 3- 28.
- (2002) “Din Sosyolojisinin Tarihsel Gelişimi ve Temel Sorunları”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 12, 1-20.
- (2002) “Türk Dünyasının Din Önderleri Tipolojisi”, Avrasya Etüdleri, 21, 115-136.
- (2002) “Türk Toplumunun Dinî Yaşayışı Üzerine Bir Din Sosyolojisi İncelemesi”, Din Sosyolojisi, İstanbul, 515-556.
- (2002) “Din Sosyolojisinin Din ve Toplum Bilimleri Arasındaki Yeri ve Önemi”, Sorgulanan Sosyoloji, (Edit, M. Çağatay Özdemir), Ankara, Eylül Yay., 163-184
- (2003) “Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15/2, 5-36. 16
- (2003) “Göç, Din ve Değişme, Batı Avrupa'daki Türk İşçileri Örneği”, Bilimname 3, 35-64.
- (2003) “Din Bilimlerinin Teorik ve Metodolojik Sorunları”, Bilimname 1, 109-151.
- (2003) “XV. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyo-Kültürel Yapı, Din ve Değişim”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Kayseri, S.14. 21-48.
- (2004) Kitap Tanıtımı ve Tahlili, “Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkürü Tarihi, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları/ Cogito dizisi, 2004, 354 s.” ve “Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, (Üçüncü Baskı) İstanbul, Ülken yayınları, 1992, 516 s.”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 16/1, 5-13.
- (2005) “Köylülük ve Din”, Türk Yurdu Dergisi 25, Sayı 217. (2006) “Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Tarikatlar,” İslamiyat, V/4, 141-162.
- (2006) “Kuramsal Yaklaşım ve Türk Sosyolojisi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21/2, 509-542.
- (2006) “Türk Dünyasında Kronolojik Sistemler”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21, 239-272.
- (2006) “Dindarlığın Sosyolojisi” Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi içinde, (Edit, Prof. Dr. Ünver Günay - Doç. Dr. Celaleddin Çelik), Adana, Karahan Kitabevi, 1-60.

- (2009) “Türkiye’de Din Sosyolojisi, Teorik ve Metodolojik Meseleler”, Toplum Bilimleri Dergisi Ocak-Haziran 2006-2009, 1/3, 7-46.
- (2010) “Kitap tanıtma ve tenkidi, Michael Hill, A sociology of religion” (Bir din sosyolojisi) Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6, 249-252.
- (2010) “Gruplar Sosyolojisi ve Günümüz Türkiye’sinde Dini Gruplar”, Toplum Bilimleri Dergisi Sayı 4 (7), 7-52.
- (2011) “Türkiye’de Modernleşme ve Din”, Türk Yurdu Dergisi Aralık, 292, 24-35.
- (2012) “Gökalp, Millî Kimlik, Din ve Modernleşme”, Türk Yurdu Dergisi Mart 2012, Sayı 295.
- (2012) “Meallerin Sosyolojisi”, Şahin Gürsoy Anı Kitabı, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 232-270.
- (2013) “Din Sosyolojisinin Yöntem ve Teknikleri”, Din Sosyolojisi El Kitabı, Edit, Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yayınları, Ankara, 149-171.
- (2013) “Toplumsal Bütünleşme ve Din”, Din Sosyolojisi El Kitabı, Edit, Niyazi Akyüz, İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yayınları, Ankara, 453-465.

Çevirileri

- (1986) “Mağrib Müslümanlığın Bazı Sorunları”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Jacques Berque, Ünver Günay (Çev.), 6, 181-199.
- (1988) “İslâmiyet Üzerine Bir Din Sosyolojisinin Epistemolojik Öncülleri”, J. Paul Charnay, Ünver Günay (Çev.), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8, 493- 505.
- (1988) “Aynaların Oyunları ve Medeniyetlerin Krizleri”, J. Paul Charnay, Ünver Günay (Çev.), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 8, 417-481.
- (1993) “Kur'an Ahlakı” Muhammed Abdullah Draz, (Emrullah Yüksel ile birlikte), Ünver Günay (Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul 1993, (438 sayfa).
- (1995) “Din Sosyolojisi”, Joachim Wach, Ünver Günay (Çev.), Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1990; Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 1995 (483 sayfa).

Kongre ve Sempozyum Bildirileri

- (1981) “Türkiye’de Dinî Sosyalleşme”, Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri, Ankara, 23- 25 Nisan 1981, 192-199.
- (1988) “Gazalî'nin Toplum Görüşü”, Ebu Hâmid Muhammed el-Gazalî Sempozyumu, 14 Mart 1988, Erciyes Üniversitesi, 167-175.
- (1996) “Türklerin Dinî Kültüründe Çoğulculuk ve Hoşgörü”, Lozan Üniversitesi Dinler arası Diyalog Semineri, İstanbul.
- (1998) “Dinî ve Sosyal Bir Kurum Olarak Ahilik”, On sekiz Mart Üniversitesi Ahilik Sempozyumu, Çanakkale.
- (1998) “Günümüz İslâm Dünyasında Gelenek, Toplumsal Değişme ve Fundamentalist Eğilimler”, Cumhuriyetin 75. Yılında Din-Devlet İlişkileri Sempozyumu, Sütçü İmam Üniversitesi Kahramanmara

- (2001) “Din Bilimleri ve İnsan Anlayışımız”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yeni Bir Geleceğe Açılırken İnsan ve Din Sempozyumu, 8-9 Kasım 2001, Adana.
- (2002) “Türk Dünyasının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dinî Ziyaret Yerleri”, Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi, 23-28 Eylül 2002, Mersin.
- (2002) “Türk Dünyasının Din Önderleri Tipolojisi”, Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi, 23-28 Ekim 2001, Ankara. TÜKSEV Yay., 395-414.
- (2004) “Kayseri Yöresinin Dini Yaşayış ve Kültürü Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme,” Kayseri ve Tarihi Sempozyumu, Kayseri, 240-263.
- (2005) “Türk Din Sosyolojisinde Yöntem Sorunu”, Abdulvahap Taştan ve Celaleddin Çelik ile birlikte, Türk Din Sosyolojisinin Temel Sorunları Sempozyumu Çorum, Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 193-215. 19
- (2007) “Değişimin Sosyolojik Boyutu Bağlamında Toplumsal Değişme ve İslâmiyet İlişkileri”, Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı, Kutlu Doğum Haftası, 24-26 Mayıs 2002, Ankara.

Kaynakça

- Akdemir, İdris. *Ünver Günay'ın Sosyolojisinde Dini Gruplar*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Bodur, Hüsnü Ezber. “Ünver Günay ve Türk Din Sosyolojisi”. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2009), 1-19.
- Coşkun, Ali. “Örnek Bilim Adamı Prof. Dr. Ünver Günay ve Din Sosyolojisi Eseri”. *Turkish Studies* (2018), 7-11.
- Efe, Adem. “Türkiye’nin İlk Din Sosyolojisi Doktorlarından Ünver Günay’ın Bir ‘Sunuş’ Yazısı ve Mehmet Râmi Ayas Üzerine”. *Turkish Studies* (2018), 17-24.
- Güllü, İsmail. “Prof. Dr. Ünver Günay’ın Hayatı, Eserleri ve Türk Din Sosyolojisindeki Yeri”. *Turkish Studies* (2018), 25-34.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yay., 2018.
- Günay, Ünver. “Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Tarikatlar”. *İslamiyat* (2002), 141-162.
- Günay, Ünver - Güngör, Harun. *Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*. Ankara: Rağbet Yay., 2015.
- Güngör, Özcan. “Alevi ve Bektaşilikte Tanrı Algısının Sosyolojik Boyutları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* (2021), 271-296.
- Güngör, Özcan. “Aleviliğin Caferilikle İlişkisinin Sosyolojik İçerik Analizi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 71 (2014), 83-109.
- Güngör, Özcan. “Sosyal Bir Kurum Olarak Vakfı Doğuran Sebepler”. *Toplum Bilimleri Dergisi* 7 (2010), 167-184.
- Güngör, Özcan - Aksoy, Erdal. “Sosyolojik Açından Alevi / Bektaşilerde Tenasüh İnancı”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 62 (2012), 249-270.
- Güngör, Özcan - Tokur, Behlül. “Küreselleşme Bağlamında Türkiye’nin Rol Modelliği, Ortadoğu Örneği”. *Turkish Studies* XIII/2 (2018), 1-18.
- Kirman, Mehmet Ali. “Ünver Günay ve Genç Din Sosyologlarına Yaklaşımı”. *Turkish Studies* (2018), 13-16.
- Topaloğlu, Metin. *Ünver Günay’ın Türk Din Sosyolojisine Katkıları*. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.